

אמר: אלופינו, מורינו בתורה, ומסובלים
עמוסים במצות. (30)

חדד אמר: אלופינו בתורה ובמצות,
ומסובלים ביסורים.

"אין פריץ" — שלא תהא סיעתנו כסיעתו של י"ב-ב
דוד שיצא ממנה אחיתופל שפרץ במלכות
בית דוד.

"ואין יוצאת" — שלא תהא סיעתנו כסיעתו
של שאול שיצא ממנו דואג האדומי לתרבות
רעה.

"ואין צוחה" — שלא תהא סיעתנו כסיעתו
של אלישע שיצא ממנו גחזי, שהיה מצורע,
וכתוב במצורע "טמא טמא יקרא", והיינו
"צוחה".

"ברחובותינו" — שלא יהא לנו בן או
תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים, כישו
הנוצרי, שהיה דורש דרשות של דופי ומדיח

כי הוּו מפטרי רבנן זה מזה, שהיה כל אחד
נוטל רשות מחברו לשוב לביתו ולארצו מבי
רבי אמי, ואמרי לה כשהיו הולכים מבי רבי
חנינא, אמרי ליה הכי: עולמך תראה בחיך,
שתמצא כל צרכיך, (28) ואחריתך לחיי העולם
הבא, ותקתך לדור דורים. לבך יהנה
תבונה, פיך ידבר חכמות, (29) ולשונך ירחיש
רננות, עפעפיך יישירו נגדך, שתהא מבין
בתורה כהלכה. עיניך יאירו במאור תורה,
ופניך יזהירו כזוהר הרקיע, שפתותיך יביעו
דעת, ובליותיך תעלוזנה מישרים, ופעמיך
ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין [כיניו
להקב"ה בדניאל ז ט].

כי הוּו מפטרי רבנן מבי רב הסדא, ואמרו
לה מבי רב שמואל בר נחמני אמרו ליה
הכי: אלופינו מסובלים, אין פריץ ואין יוצא
ואין צוחה ברחובותינו! [תהילים קמד יד]

ומבאר הגמרא כוונתם: "אלופינו
מסובלים" — רב ושמואל, ואמרי לה רבי
יוחנן ורבי אלעזר נחלקו בפירוש הפסוק: חד

29. פירש רש"י: שהיו אומרים בלשון ברכה,
ובפשטות כוונתו לפרש שאמרו שכן יהיה, ואין
זה לשון שבח.

אך הצל"ח ביאר שלשון ברכתם דומה ללשון
הפסוק [תהלים מט ד] ולכאורה אסור לשנות
לשון פסוק, ולכן ביאר שלא התכוונו לומר לשון
הפסוק אלא לברך, ולכן לא פירש כן על הברכות
הקודמות.

30. מלשון "ויט שכמו לסכול". מהרש"א.
ויתכן לבאר סברת הדורש כך, כדברי רבי
אברהם מן ההר [נדרים מח א] שרק מצוות לאו
להנות ניתנו, אך לימוד התורה עיקרו ליהנות,
בעוה"ז.

28. כך פירש רש"י. וביאר כוונתו בספר שלמה
משנתו, כי כשאדם נולד נבראים עמו כל צרכיו
וצרכי ביתו, אלא שמחמת מעשיו הרעים אין
מראים לו מקומם. ולכן ברכו: עולמך המתוקן
— תראה בחיך, שתמצאנו ולא יהיה אבוד
ממך.

והריטב"א כתב "כאשר יגיע האדם לתכלית
החכמה דומה לעולם הנשמות שהם שכל נבדל,
ומגיע למקצת עולם הנשמות בחייו, ולשון
הערוך [עלם] "מעין אותן טובות שעתיד הקב"ה
לשלם לך לעוה"ב תראה כשאתה בחיים", וראה
באור החיים [שמות לא טז] שאין אדם משיג
מעלה בעוה"ב אלא אם כבר השיג ממנה ענף
בעוה"ז.

את הרבים.

ומביאה הגמרא מחלוקת נוספת של אותם האמוראים בביאור פסוק בספר ישעיה [מו יב]

”שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה”
[ישעיה מו יב].

רב ושמזאל, ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר נחלקו בפירושו:

חד אמר, פסוק זה נסוב על צדיקים שהם “אבירי לב”, חזקים בעבודת ה'. ולכן, אף שכל העולם כולו נזונים בצדקה, בצדקתו של הקב"ה ולא בזכות שבידן, הם, הצדיקים, אינם רוצים לקבל צדקה, אלא נזונים בזרוע, בזכות שבידם, ונקראו “רחוקים מצדקה” כי אינם נזקקים לצדקתו של הקב"ה.

וחד אמר, כל העולם כולו נזונים בזכותם של הצדיקים. והם, אפילו בזכות עצמן אין נזונים. שאין להם כדי צרכיהם, ומתפרנסים בקושי. ו”רחוקים מצדקה” היינו מצדקת מעשיהם, ועובדים שלא על מנת לקבל פרס.

כדרב יהודה אמר רב.

דאמר רב יהודה אמר רב: בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר הורב ואומרת: כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני⁽³¹⁾, וחנינא בני, די לו בקב הרובין מערב שבת לערב שבת.⁽³²⁾

וכל האמוראים שפירשו לעיל שהפסוק נסוב על צדיקים, פליגא בכך על דרב יהודה, המפרש שכוונת הפסוק היא לרשעים.

דאמר רב יהודה: מאן “אבירי לב”? — גובאי טפשי. שם של אומה בכבל.

אמר רב יוסף: תדע שכן הוא, דהא לא איגיר גיורא מנייהו. וזוהי ראייה על טפשותם ורשעתם.

אמר רב אשי: בני מתא מחסיא, הגויים הגרים שם, אבירי לב נינהו, היות דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זימני בשתא, שהיו רואים את גודל כבוד התורה, כשהיו נאספים שם ישראל פעמיים בשנה, לשמוע את דרשתו של רב אשי, באדר נאספו לשמוע הלכות הפסח, ובאלול הלכות החג. ובכל זאת לא התרשמו מכך,⁽³³⁾ ולא קמגייר גיורא מנייהו.

שנינו במשנה: התן אם רוצה לקרות.

ולא שייך לקרות עליו “מסובלים”, וראה הקדמת אגלי טל.

31. בספר חסידים כתב שזכות זו היתה נחשבת לרבי חנינא כנתינת צדקה לכל העולם, וראה ברוח חיים [אבות א ג] שנחשב לו שכל העולם ניוון מחלקו, ושאר צדקה וגמ"ח אינם כלום נגד צדקה זו, שהיא מתקיימת בכל עת, וראה של"ה ש”בשביל” הוא מלשון “שביל”, דהיינו, שהצדיק הוא כצינור להעברת השפע לרבים.

32. הרמב”ם בפיה”מ [אבות ד ה] הוכיח מכאן שאסור לת”ח להתפרנס מאחרים, שהרי יכל רבי חנינא לבקש שיזונוהו. אולם הכסף משנה [ת”ת ג י] דחה, שרבי חנינא לא רצה ביותר ממה שהיה לו, כי אילו חפץ בכך היו נותנין לו מן השמים, כמבואר בתענית [כה א].

33. כך ביאר רש”י, ותוס’ כתב שהיה עמוד של אש יורד עליהם מן השמים, והם ראו נס זה,

מקשה הגמרא: **למימרא, דרבין שמעון בן גמליאל חייש ליוהרא, ולכן אמר "לא כל הרוצה ליטול את השם יטול"**, כי אם לא הוחזק חכם וחסיד לרבים, (34) אין זה אלא גאוה שמראה עצמו שיכול לכוין, (35) **ורבין לא חיישי ליוהרא.**

והא איפכא שמעינן לחו!

דתנן, מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב, עושין. מקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין. ובכל מקום, בין מקום שנהגו ובין מקום שלא נהגו, תלמידי חכמים בטלים ממלאכה בתשעה באב בגלל אבלות.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: לעולם יעשה כל אדם את עצמו כתלמיד חכם. ואם רוצה ליבטל רשאי. ומשמע שאינו חושש ליוהרא.

ולכאורה, **קשיא דרבין אדרבין, שלגבי חתן אמרו, כל אחד רשאי לומר שהוא יכול לכוין בקריאת שמע, ואילו לגבי תשעה באב אמרו שאין כל אחד עושה עצמו תלמיד חכם.**

וגם **קשיא דרבין שמעון בן גמליאל אדרבי שמעון בן גמליאל, שלגבי ביטול מלאכה בתשעה באב אינו חושש ליוהרא וכל אדם עושה עצמו תלמיד חכם, ואילו לגבי קריאת שמע סובר שחתן שאינו חסיד לא יקרא משום יוהרא.**

ומתרת הגמרא: **אמר רבי יוחנן, מוחלפת השיטה! התנא שסידרן טעה באחת מהמשניות, (36) והפך את השיטות, ובאמת מי שאוסר לחתן לקרוא אוסר גם לאדם שאינו חכם לבטל מלאכה בתשעה באב.**

רב שישא בריה דרב אידי אומר, לעולם לא

ובכל זאת לא התגיירו.

34. משמע כי אף שהוא יכול לכוין, אם לא הוחזק לחכם אינו רשאי, ותמוה, למה אינו חייב בק"ש כפי יכולתו. [וכן קשה על לשון תוס' לעיל טז א שאם הוא חכם "הרשות בידו", ולמה אינו "חייב" לקרות].

ומוכח שגם חכם נטרד בטרדת חתן, ולמדו מקרא שאין חיוב לדחוק עצמו ולהתגבר על טרדה זו כחיובו בשאר טרדות, אלא שמי שהוחזק כחכם רשאי לדחוק עצמו, ומי שאינו חכם לא התירו לו לקרות במקצת כוונה, וכמבואר לעיל [טז ב הערה 26].

35. כך פירש רש"י, ומשמע שהאיסור הוא בעצם הגאוה, דהיינו להתגאות ולהראות עצמו יותר מדרגתו. אולם מדברי הרמב"ם בפיה"מ משמע שהאיסור לגרום שיכבדוהו אחרים, וכעין

מה ששנינו בשביעית [י ח] שרוצח הגולה לעיר מקלט ורצו לכבדו, יאמר "רוצח אני". ובירושלמי שם למדו מכך שהיודע מסכת אחת ומכבדים אותו בשתים חייב להודיע דרגתו [וייתכן עוד, שהכוונה לאיסור דאורייתא של גניבת דעת הבריות שיחזיקו לו טובה, חולין צד א].

וייתכן שלא נחלקו, כי רש"י פירש כן רק להוה אמינא, שהאיסור הוא משום "יוהרא" שלו עצמו, אך למסקנא האיסור הוא משום "מיחזי כיוהרא", והיינו, שנראה בעיני אחרים כמתגאה, ולא איכפת להם אלא כשמשתרר בגאותו עליהם, וראה עוד בהערה האחרונה לפרק.

36. כך פירש רש"י בפסחים [נה א], ומשמע שלא ידוע באיזו מהמשניות החליף השיטות ובאיזה הניחן כסדרם.

אך הרי"ף והרמב"ם פסקו שחתן קורא אם

תחליף, אלא תחלק בין הדינים כך:

דרבנן אדרבנן לא קשיא. כי קריאת שמע, כיון דכולי עלמא קא קרו, ואיהו החתן נמי קרי, לא מיחזי כיוהרא, שהרי הוא נוהג כמו כולם. אבל התם, בתשעה באב, כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא קא עבדי, מיחזי כיוהרא, ולכן חייבוהו רבנן לעשות מלאכה.

דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא.

הבא, בקריאת שמע, בכונה תליא מילתא, ואנן סהדי דלא מצוי לכווני דעתיה. ולפיכך חתן שקורא, נראה כמתגאה.

אבל התם, בביטול מלאכה בתשעה באב, הרואה אותו שאינו עושה מלאכה אינו מבין שמחמת תשעה באב הוא בטל, אלא אמר: מלאכה הוא דאין לו, פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא אף בימי המלאכה. ולכן אין חשש ליוהרא כי יאמרו שבטלתו היא משום שלא מצא מלאכה לעסוק בה⁽³⁷⁾.

הדרן עלך פרק היה קורא

37. לדעת האחרונים לעיל שביטול מלאכה הוא "דבר של שבח" הרי חוששין בו ליוהרא, ולכן צריך טעם להתירו לכל אדם. אך הגבורת ארי נקט שהוא "דבר של צער", ולכן ביאר שרב שישא חולק וסובר שאינו דבר של צער, ולכן הוזקק לטעם זה להתיר ביטול מלאכה.

אכן, לפי המבואר בהערה 35, נמצא שהחילוק בין דבר של צער לשל שבח הוא רק לדעת רבי יוחנן שהאיסור מצד הגאווה שלו, ולכן הקשו מק"ש לביטול מלאכה והוצרכו להחליף השיטות. אך רב שישא חידש שהאיסור משום "מיחזי כיוהרא" בעיני אחרים, ולכן תלה בדעת "הרואה" ולא בצער ושבח.

[ולכאורה לשיטתו יוכל לקרות בצניעא, אך הב"י [סי' ג] כתב שלא יאמר "התכבדו מכובדים" אף שאין אחרים שומעים, משום יוהרא, ודייק מכך הפתחי תשובה [יו"ד רמו י] שאיסור יוהרא שייך אפילו בצניעא, ולכן אינו חייב לקרות].

ירצה, וביאר הב"י שסברו כרבי יוחנן שדברי ת"ק הם דברי רשב"ג, שהלכה כמותו, ותמה, שהרי לא ידוע היכן הוחלפה השיטה, ומסתבר יותר שהוחלפה בפסחים, כי אם דעת רשב"ג במשנתנו שחתן אינו קורא נמצא ש"מעשה לסתור" [ותירוץ תוס' הוא דוחק, ועדיף לומר שהחליפו והמעשה מוכיח שקורא], וראה תוס' יו"ט [פסחים ד ה].

ובמשכנות יעקב [פד] הוכיח שמוחלפת השיטה בפסחים, שהרי לגבי תענית ה"יחידים" בעצירת גשמים אמר רשב"א שרק ת"ח יתענה, ורשב"ג חלק כי רק בדבר של שבח אמרו כן, אך תענית שהיא דבר צער כל אדם רשאי. ומוכח שבביטול מלאכה [שהוא של שבח כק"ש] רק ת"ח רשאי, וא"כ בק"ש סבר שחתן אינו רשאי לקרות, וכן נקטו מהר"ץ חיות והנצי"ב בתענית [י ב] שביטול מלאכה הוא "דבר של שבח". וראה גבורת ארי שם שנקט שהוא דבר צער, והדמיון לק"ש הוא משום שאינו שבח גמור, שהרי כל אדם עושהו, וראה בסמוך.

פרק מי שמתו

מתניתין:

האמורות בתורה.⁽²⁾ לפי שהוא טרוד במחשבת קבורתו, והיא טרדה של מצוה, הפוטרת מקריאת שמע.⁽³⁾

ב. נושאי המטה וחלופיהן [שהיו נוהגים נושאי המטה להתחלף, כי רצו כלם לזכות

א. מי שמתו מוטל לפניו, שמת אחד מן הקרובים שחייב להתאבל עליהם, והוא חייב לקברו, הרי הוא פטור מקריאת שמע, ומן התפלה, ומן התפילין,⁽¹⁾ ומכל מצוות [עשה]

3. כך פירש רש"י, והוסיף שדינו דומה לחתן, [ואם רוצה יכול לקרא, וראה בהערות לגמרא]. ובפשטות כוונתו שפטור מדיני ק"ש, ומשום טרדת הכוונה, ואף אם נודע לו שמת אחר שהגיע זמן ק"ש ואפילו מת באמצע הקריאה, פטור משום טרדא.

והחזו"א [טו א] הבין, שהכוונה היא לפטור משום עוסק במצוה [והיינו מדיני אבלות], וכתב שבכל זאת באופנים הנ"ל יפטר מק"ש, משום שדין מת על קרוביו כדין מת מצוה, שמניחין כל המצוות ומתעסקין בקבורתו [ולטעמו, מסתבר שחל עליו פטור אפילו קודם שנודע לו. ובפתחי תשובה יו"ד שמא ו נקט שאם מת באמצע הקריאה, יגמור. ועי' נוב"י קמא כז].

ובירושלמי [הובא בתוד"ה פטור] דרשו מקרא "כל ימי חיך" ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק במתים", ומסתבר שהוצרך ללמד שאינו רק כ"עוסק במצוה" אלא דין הוא שלא יקרא [כדלהלן], ואינו רשאי להחמיר.

ותוס' [ד"ה ואינו] ורבינו יונה הביאו שנחלקו בירושלמי אם טעם פטורו הוא משום שצריך לדאוג לקבורת המת, ואם יש אחר שיתעסק בו, חייב. או ש"כבוד המת" הוא שהחייב בקבורתו לא יסיח דעתו ממנו עד קבורתו, ואף אם יש אחר, או ביו"ט שאינו עוסק בקבורתו, האונן פטור ממצוות.

וכתב הראב"ה, שמספק מותר לאבל לקרות ק"ש כשיש מי שיתעסק במת, וביאר הב"י,

1. הרשב"א הקשה, הרי אבל פטור מתפילין בכל היום הראשון, משום שנאמר בהם "פאר", ולמה צריך לפטור משום "טרדת המצוה". והסיק, שהמשנה נקטה "מן התפילין" רק אגב ק"ש ותפלה.

[ומקושייתו מוכח שדין אבל ביום ראשון חל גם קודם קבורה, וכדעת הרמב"ן בתוה"א. ושלא כהרא"ש סי' ב. והראש יוסף הוכיח שחל ביום הקבורה, אף שאינו יום מיתה, כדעת האליהו רבה לח ג, וראה זכרון שמואל לד].

והגרעק"א [בתוס' למשנה] כתב, שהרשב"א לשיטתו, שאין מניחין תפילין במועד, כי אילו מניחין, הרי במועד צריך לפטורו מטעם "טרדת מצוה", כי אין אבלות נוהגת במועד.

2. הראשונים נחלקו אם גורסים תיבות אלו במשנה, או שאינו פטור אלא מק"ש תפלה ותפילין שטעונים כוונה, והוא מנוע מלכוון מפני טרדתו, וראייתם מחתן שחייב בשאר מצוות, והיינו, משום שפטור חתן [ואונן לרש"י] הוא משום טרדת מחשבה, ואילו שאר העוסקים במצוה טרודים רק בעסק קיומה [והצל"ח העיר לדעת רש"י שדינו כחתן, הרי לא מצינו שפטור חתן אלא מק"ש, ולא מתפילין]. ורבינו יונה כתב, שאף אם לא גורסים תיבות אלו, כוונת המשנה לומר שפטור משלשת המצוות החמורות, וכל שכן שפטור משאר מצוות עשה. [ולשיטתו שפטור אונן אינו כחתן, אלא כעוסק במצוה].

במצוה⁽⁴⁾], וכן המיועדים להיות חלופי חלופיהן, את [אותם] נושאי המטה שלפני המטה, שעדיין לא נשאוה, ואת אותם נושאי המטה שלאחר המטה, שנשאוה כבר, חלוקין בדינם ביחס לקריאת שמע ותפילה, וכדלהלן:

את, אותם שלפני המטה, אם יש צורך בהם לשאת את המטה, פטורים הם מלקרוא שמע, כי עדיין לא קיימו את המצוה, והם

טרודים לקיימה.⁽⁵⁾

ואת אותם שלאחר המטה, אף אם יש עדיין צורך בהם, חייבין לקרוא, הואיל וכבר יצאו ידי חובתן כלפי מצות נשיאת המת⁽⁶⁾, אין הם טרודין כל כך במצוה.

ובין אלו שלפני המטה ובין אלו שלאחריה — פטורין מן התפילה. כי חיובה הוא רק מדרבנן ולא מדאורייתא, ולכן די בקצת

שמהתורה אין איסור, ויכול להחמיר ולעבור בספק דרבנן, והיינו שסיבת פטורו משום עוסק במצוה שייכת גם כאשר אדם אחר מתעסק במת, וטעמי הירושלמי הם רק למה לא יחמיר על עצמו, ולכן נחשב ספק דרבנן. אך הראש יוסף כתב שחייב לקרא משום ספק דאורייתא, ונקט שלפי הירושלמי אין פטור עוסק במצוה. והחזו"א [שם ה] צידד שאם אין לו מתעסקין, נמצא מבטל מצות קבורה מהתורה, ולכן אסור להחמיר ולקרא.

והגרעק"א פסק שאם קרא קודם קבורה לא יצא, וצריך לחזור ולקרא, ולכאורה סבר שחל עליו "פטור", ואינו רק כ"עוסק במצוה" שיוצא ידי חובה [ראה מ"ב ע יח. ומה שכתב [קפו] לגבי ברהמ"ז כשנעשה אונן שחייב לברך, וחילק מקטן שהגדיל שאינו בר חיובא, כוונתו שאכילתו חייבתו, ולא נפטר כי חזר לחיובו].

4. כך פירש רש"י, והיינו שבנשיאת המטה מקיים מצות כבוד המת, אף שאין בכך צורך המת, כי יש אחרים שישאוהו, [ולכן דינו חלוק מחופר כוך למת, לעיל יד ב, שהוא רק צורך המת, וכשיש אחר שחופר לצרכו חייב לקרא]. אך הרמב"ם בפיה"מ כתב ש"הם האנשים המזומנים לשאת את המטה כשיעפו נושאייה", והיינו, שהמצוה היא רק משום צורך המת, וראה הערה 6.

5. ראה רש"י, ובמ"ב [עב ב] נקט שפטורין משום ש"טרודין טרדת מצוה" וראה הערה 2. ורבינו יונה ביאר, שאף אם לפי סדר המלויים יש עדיין שהות לאחרונים לקרוא קודם שתגיע המטה אליהם, הם פטורים מק"ש, כי לפעמים מקדימים אותם, ולכן לא יתחילו.

6. כך פירש רש"י, ולדבריו, אע"פ שהם כבר נשאו ואינם מוסיפין כבוד ריבוי נושאים, פטורין משום שבעת נשיאת המטה יקיימו שוב מצות כבוד, ולכן קודם לה פטורים רק מתפלה. ותוס' הביאו בשמו ש"לעולם לא יהיו רגילים לשאת שכבר נשאו חלקם". ולפיכך תמהו על הלשון ש"המיטה צריכה להם" [ולפרש"י שלפנינו לא קשה כלל, כי לפעמים היו נושאים שוב, והחידוש שאף אם רוצים לשאת שוב, כיון שאינה "צורך" אין בה טרדה לפטרם].

ותוס' גרסו "את שאין המטה צריכה להם", וכן דעת הרמב"ם [ק"ש ד ד], ולדבריהם אין לפטרם אלא משום מצות ליווי המת. [והפני יהושע יישב קושייתם ש"צריכה להם" למצוות לוייה]. ולשיטתם יש לדון אם כשישאו יפטרו משום כבוד המת, או שהפטור רק צורך המת. ובתוי"ט נקט שרק נושאי המטה פטורין ולא כל המלויים, כי בלוייה אינו עושה מעשה שיש בו

טירדה כדי לפוטרן מן התפלה.⁽⁷⁾

קברו את המת, וחזרו מבית הקברות למקום שהיו מנחמים בו — אם יכולין המנחמים להתחיל ולגמור אפילו פסוק ראשון של קריאת שמע עד שלא יגיעו האבלים⁽⁸⁾ לשורה שהיו מנחמין בה את האבל בהקף שורה סביבותיו בשובם מן הקבר, יתחילו לקרות⁽⁹⁾.

ואם לאו, שאינם יכולים לסיים אפילו פסוק ראשון — לא יתחילו. כי ניחום אבלים היא מצות גמילות חסדים, וחיובה הוא מן התורה⁽¹⁰⁾.

העומדים בשורה, הפנימיים, הרואים את פני האבל פטורים מקריאת שמע, כי צריכים לדבר עמו ולנחמו, והחיצוניים. שאינם רואים פני האבל, ועומדים שם רק לכבודו, חייבים לקרות קריאת שמע, כי אין להם מניעה לכך.

גמרא:

מדייקת הגמרא: היה המת מוטל לפניו, באותו החדר, אין — אז הוא פטור מכל המצוות. ואילו כשאינו מוטל לפניו, כגון

טרדא, וראה עוד להלן [יט ב].

7. כך פירש רש"י, ובשם רבותיו כתב שיש שהות עד שיגיע סוף זמן תפילה, וכתב הרא"ש שנחלקו באופן שיעבור זמן תפילה, שלרבותיו חייבים המלוים להתפלל, ואילו רש"י דקדק מלשון המשנה ש"פטורים" בכל אופן, ובהכרח משום שחיובה רק דרבנן. אך גם לרש"י אפילו שחל "פטור" מתפלה אם לא עבר זמן תפלה, אחר שסיים מצוותו חל עליו שוב חיוב תפלה, ורק אם עבר הזמן פטור מתשלומין.

ורבינו יונה נקט, שפטורין מתפילה [אפילו אם היא מהתורה] משום שצריך לאמרה מעומד, ואינם יכולים להמתין כל כך, אך ק"ש שרובה נאמרת בהליכה, יכולים להתעכב בפסוק ראשון, ולומר השאר בהליכה ולהקדים את האבלים בשורה.

ובמג"א [קו א] הקשה למה לא יתפללו בהליכה כמתפלל בדרך, וביאר שבשעה שהולכים הם עסוקים במצוה, ולא חייבום אלא בק"ש שבקל יכולים לעמוד ולכוון בפסוק ראשון. ובערוך השלחן [שם ד] תירץ שלא התירו להתפלל בהליכה אלא תפלה שמחויב בה,

אך העוסק במצוה שהוא פטור, לא תקנו לו שיתפלל לכתחילה שלא כעיקר הדין.

והרמב"ם בפיה"מ ביאר שפטורים משום טרדת הלב, והב"ח [קו] נקט שדעתו כרבינו יונה, וסבר שטרודין להתפלל מעומד.

8. ראה לשון השו"ע [עב ד] "קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין, וכל העם הולכין אחריהם ממקום הקבר למקום השורה וכו'", ותמה המאמר מרדכי הרי אסור לומר פס' ראשון מהלך, וביאר שהשורה רחוקה קצת, ומשער שיכול לעמוד בפס' ראשון ולהגיע לשורה קודם שיגיעו האבלים, ונמצא "שיגיע" נסוב על האבל, וראה להלן [יט א].

9. ראה משנה ברורה [שם יב] ש"יקראו כל מה שיוכלו" והיינו שאם משערין שיוכלו לסיים לפחות פסוק ראשון [כדלהלן יט א] חייבים להתחיל, אך לא "יגמרו" בסוף הפסוק, אלא אם נאנסו במצוות הניחום.

10. בשטמ"ק הקשה למה לא יתחילו ק"ש ויפטרו ממצות ניחום אבלים כדין עוסק במצוה.

שהוא בבית אחד, והמת בבית אחר, לא — אינו פטור.

ורמינהי סתירה לכך ממה ששינונו בברייתא: מי שמתו מוטל לפניו, אוכל בבית אחר, כי אם יאכל לפניו יראה כלועג לרש⁽¹¹⁾.

ואם אין לו בית אחר לאכול בו, אוכל בבית חברו. ואם אין לו בית חברו, כגון שגר בין גויים, עושה מחיצה בינו למת ואוכל. ואם אין לו דבר לעשות מחיצה — מחזיר פניו ואוכל.

ואינו מיסב ואוכל כדרך המסובים בחשיבות במטה על צדו השמאלית.

ואינו אוכל בשר, ואינו שותה יין⁽¹²⁾. ואינו מברך⁽¹³⁾, אינו חייב לברך ברכת המוציא, [אבל אם רוצה מותר לו לברך⁽¹⁴⁾]. ואינו מזמון, אינו צריך לברך ברכת המזון.

ואין מברכין עליו, אין צריך שיברכו לו יח-א אחרים ברכת הלחם⁽¹⁾.

ואין מזמנין עליו, אין מצטרף עם עוד שנים לזימון.

וביאר שמצוות נחום אכלים היא המשך מצות הקבורה, ונמצא שהיא קדמה למצוות ק"ש ופטורת את המלויים מחובת קריאה.

ובפמ"ג [עב א"א ד] תמה לדעת הרמב"ם [אבל יד א] שניחום הוא מצוה מדברי סופרים, איך יפטר ממצוה דאורייתא ע"י שהחל בדרכו, וביאר שיש בה משום "ואהבת לרעך כמוך". וראה רבינו יונה [יא ב בדפי הרי"ף ד"ה קברו].

11. דעת הש"ך [יו"ד שמא א] שגם אדם אחר שאינו אבל לא יאכל בפני המת, משום לועג לרש. אך הט"ז נקט שרק האונן שחייב בקבורתו, נחשבת אכילתו כזלזול משום שאינו מתעסק בקבורתו, אך לשאר אדם מותר. וראה פתחי תשובה שם, ובסמוך נרחיב.

12. רבינו יונה ביאר שאע"פ שבעיקר האבלות [אחר הקבורה] מותר בבשר ויין, החמירו באונן שמוטל עליו לקברו, שלא ימשך אחר תענוגיו ויתעצל בקבורתו.

ותוס' הביאו שר"ת סבר שאם אחרים מתעסקים בו, האונן מותר בבשר ויין, ונחלק עליו הרא"ש שא"כ לא ינהוג אנינות אלא בבנים ולא באח ואב, אלא כל המתאבל עליו חייב בדיני אונן.

והט"ז [עא א] נקט שנחלקו בטעמי הירושלמי, אם איסורי אנינות משום כבוד המת, או רק כדי שיתעסק בו. וראה בפמ"ג וראש יוסף שאם יש לו מתעסקין חייב לברך מספק.

13. בשו"ת מנחת שלמה [ח"א יח] כתב שיכול לאכול כמה שירצה ואינו נחשב כנהנה מעוה"ז בלא ברכה, כי עיקר חיוב ברכת הנהנין היא משום שתקנו חז"ל להודות לפני שאוכל, וחזקו את החיוב להקדים ברכה לאכילה שלא יחשב כגזול, אך אונן שאינו חייב בברכה אינו נאסר באכילה כי אין האיסור בעצם ההנאה, אלא רק מכח החיוב לברך.

ואף שבספק ברכה אסור לאכול, ואין אומרים ספק ברכות להקל לענין זה, [מהרש"א בח"א לה א] היינו משום שספק באיזו ברכה התחייב, אך על אונן לא חל חיוב כלל. וראה להלן [כ א הערה 37].

14. זו דעת רש"י, ותוס' חלקו וכתבו שאינו רשאי לברך משום כבוד המת, או כדי שיתעסק בקבורתו, וכנ"ל הערה 3. וראה להלן [יט א בהערות]

1. כך פירש רש"י, והר"ש [דמאי א ד] תמה, אם